vienuolyno kalvė, malūnas, skalbykla. Greičiausiai po vienuolyno uždarymo ūkiniai pastatai sunyko, o XX a. pradžioje, vietinių gyventojų teigimu, jų vietoje jau stovėjo sodyba.

Giedrius Puodžiūnas, Gintautas Zabiela

ANYKŠČIU DVARVIETĖS TYRINĖJIMAI 1990-1991 M.

XVIa. bab.-XVIIa. pr. herbinis koklis

Anykščių dvarvietė, esanti 1,3 km į šiaurės rytus nuo Anykščių bažnyčios, miesto šiaurės rytinėje dalyje surasta 1990 m. pavasarį. Ji užima 300x200 m dydžio smėlingą plotą, pailgą šiaurės vakarų - pietryčių kryptimi. Iš pietvakarių dvarvietę riboja Anykštos upė, iš šiaurės vakarų - Šventosios senvagė, iš šiaurės rytų ir pietryčių - atitinkamai Dvaro ir J.Biliūno (buvusi Didžioji - Dvaro) gatvės. Šiaurės vakarinė dvarvietės dalis anksčiau ilgą laiką buvo ariama, dabar dirvonuoja, pietrytinėje dalyje stovi pravoslavų cerkvė, mediniai gamybinio mokymo kombinato (buvusios

gimnazijos) pastatai, pasodinti sodai, yra gyventojų daržai. Dvarvietės paviršius Anykštos link tolygiai nuolaidėja 8 m.

Pirmą kartą Anykščių dvaras paminėtas XV a. viduryje, kuomet priklausė didžiajam kunigaikščiui. Nuo XV a. antrosios pusės dvaras buvo nuomojamas Astikams, Ostrovickiams, Hlebavičiams bei kitoms bajorų giminėms. Ankstyviausi žinomi dvaro inventoriai datuojami 1773 metais. Juose minimi naujai pastatyti gyvenamieji rūmai, koplyčia, salka (joje laikytas dvaro archyvas, ginklai), daug įvairios paskirties ūkinių pastatų, bravoras, pirtis ir kt. Po 1831 m. sukilimo dvaras pateko valstybės žinion. 1864-1874m. jo teritorijoje pastatyta mūrinė pravoslavų cerkvė. Dvaro pastatai sunyko greičiausiai XIX a. pabaigoje, nes senieji Anykščių gyventojai jų jau nebepamena.

Nustatant dvarvietės ribas, kultūrinio sluoksnio storį bei aiškinantis buvusių statinių vietas, iš viso iškasti 134 iki 1 m^2 dydžio šurfai, šiaurinėje dvarvietės dalyje ištirtas 156 m^2 dydžio plotas.

Seniausi žmonių gyvenimo pėdsakai aptikti arčiau Anykštos ir Šventosios santakos. Dirvos paviršiuje rastos titnago skeltės dalis ir nuoskala liudija, jog čia žmonių gyventa greičiausiai dar neolite. Dvarvietės V dalyje, Anykštos dešiniajame krante, apie 100x30 m dydžio pailgame plote šiaurės vakarų - pietryčių kryptimi yra I tūkst. antrosios pusės neįtvirtinta gyvenvietė, esanti po dvarvietės kultūriniu sluoksniu. Gyvenvietės kultūrinio sluoksnio storis siekia iki 40 cm, jame rasta lipdytos grublėtos ir lygiu paviršiumi keramikos. Atskirų grublėtos keramikos šukių aptikta ir į šiaurę, nuo neįtvirtintos gyvenvietės, tai rodo, kad anksčiau ji užėmė didesnį plotą.

Dvarvietėje kultūrinis sluoksnis išlikęs tik buvusių pastatų aplinkoje, o tarpuose tarp jų jis suardytas arimo ar ir visai nebuvęs. 20-40 cm storio armenyje yra XVI-XIX a. keramikos, koklių nuolaužų, paskirų geležinių dirbinių, nenustatytos paskirties dirbinių ir statybinių detalių. Rasta

olandiškos pypkės galvutė ir žalvarinis sulenktas apkalas. Ankstyviausių pastatų aptikti nepavyko. XVI a. dvaro rūmai, atrodo, bus stovėję, dabartinės cerkvės vietoje. Čia, dirbant įvairius ūkinius darbus, rasta šio laiko keramikos, koklių fragmentų, tarp kurių pusė neglazūruoto koklio su nenustatytos priklausomybės herbu bei raidėmis K,T.Koklis datuojamas XVI a. pabaiga - XVII a. pirmąja puse. Šalia jo radimo vietos iškasti 3 šurfai, kurių viename aptikti 75 cm storio pamatai. Jie krauti iš lauko akmenų su nežymiais skiedinio fragmentais. Akmenys kloti ant plytų, turinčių braukymo žymes. Panašu, kad pati cerkvė gali būti iš dalies pastatyta ant rūmų pamatų, nes ji orientuota į šiaurės rytus (310°), kai pagal kanonus privalo būti altoriumi atgręžta į rytus.

Šiaurinėje dvarvietės dalyje aptiktos XVII a. pastato (pašiūrės) liekanos. Išliką pavieniai stambūs lauko akmenys nuo čia buvusių pamatų, orientuoti rytų-vakarų kryptimi, Šalia akmenų aptiktos 3 didelės (1,75x1,4 m, 2,1x2,1 m, 2,1x1,6 m) plokščiadugnės 30-50 cm gylio duobės, užpildytos kultūriniu sluoksniu. Vienoje jų aptikta žiestų puodų šukių, gyvulių kaulų. Greta rasti Švedijos Gustavo II Adolfo ir Karolio X Gustavo Rygoje kaldinti šilingai, peiliukas, raktas ir kt. smulkūs dirbinėliai.

Rytinėje dvarvietės dalyje aptikti XIX a. pastato pamatai. Atidengta jų šiaurinė dalis orientuota šiaurės-pietų kryptimi, yra 2 m ilgio bei 0,9 m pločio. Išorinėje pusėje pamatai mūryti iš skaldytų akmenų. Greta jų buvo šio laikotarpio ir kiek senesnės keramikos.

Šiauriniame dvarvietės pakraštyje aptikta iki 10 m skersmens ir 2 m gylio duobė, užpilta XIX a. (yra šio laiko keramikos). Joje ištirtas 10 m^2 dydžio plotas. Greičiausiai tai buvo nedidelis vandens telkinys, kurio dugnas išklotas medinėmis lentomis ir plūktas moliu (duobės dugne rasti sutrešusios organikos bei raudono molio sluoksneliai). Laikui bėgant jis uždumblėjo, iš šonų užslinko žemėmis ir galiausia;

buvo užverstas iš kažkur atneštomis griuvenomis ir šiukšlėmis. Iki 45 cm storio rusvai pilkame priemolyje rasta gausybė skaldytų gyvulių kaulų, plytgalių (tarp jų ir su pirštų braukymo žymėmis), koklių gabalų, čerpių ir grindų plytelių duženų, patinuoto stiklo šukių, keramikos ir koklių fragmentų. Iš metalinių dirbinių rasti 2 geležiniai plokšti skersiniai sujungimai ir 1556 m. Žygimanto Augusto lietuviškas denaras. Koklių daugiausia išliką nedideli fragmentai. Jie puošti augaliniu ar geometriniu ornamentu, daugiausia glazūruoti žaliai, nors pasitaikė ir neglazūruotų. Iš tokių rekonstruotas XVI a. 18,5 cm pločio plokščias koklis su kiek į kairę žiūrinčio vyriškio portretu apskritime. Vyriškis dėvi puošnią kepurę, ant kaklo pasikabinęs masyvią grandinę. Kito tokio pat koklio išlikę smulkesni fragmentai. Gausi keramika dažniausiai vietos puodžių gamybos, žiesta, neornamentuota, rudos-pilkos rudos spalvos, 6-12 mm storio sienelėmis. Didžioji keramikos dalis priklauso daugiau ar mažiau į išorę atlenktais pakraštėliais puodams su 16-24 cm skersmens angomis. Puodų dugnų skersmuo 10-20 cm. Molio masėje šiek tiek 2-3 mm dydžio akmenukų priemaišų. Glazūruota keramika sudaro 30% visų rastųjų šukių. Daugiausia tai rudai-žaliai glazūruotu vidumi ir neglazūruota išore puodai. Jų sienelės plonesnės - tik4-8 mm storio, masė kieta, be priemaišų. Patys puodai irgi mažesni - angų skersmuo 13-22 cm, dugnų - 6-11 cm. Rasta ir geriau išlikusių indų: 17 cm skersmens dubenio bei 29 cm skersmens rusvai žalia glazūra padengtos lėkštės gabalai, sveikas 17,5 cm skersmens didelio puodo dugnas, 10,5 cm skersmens rantuotu įgaubtu dugnu stiklinio indo fragmentas. Iš netipinės keramikos šukių aptiktos ąsočių ąsos, molinių keptuvių kojelės ir rankenos, 10,5 cm skersmens puodo dangtelis. Statybinei keramikai priskirtina 22,5x11,5 cm dydžio, 1 cm storio raudono molio keturkampė sveika grindų plytelė. Visą duobės užpildą galima datuoti XV1-XVH a.

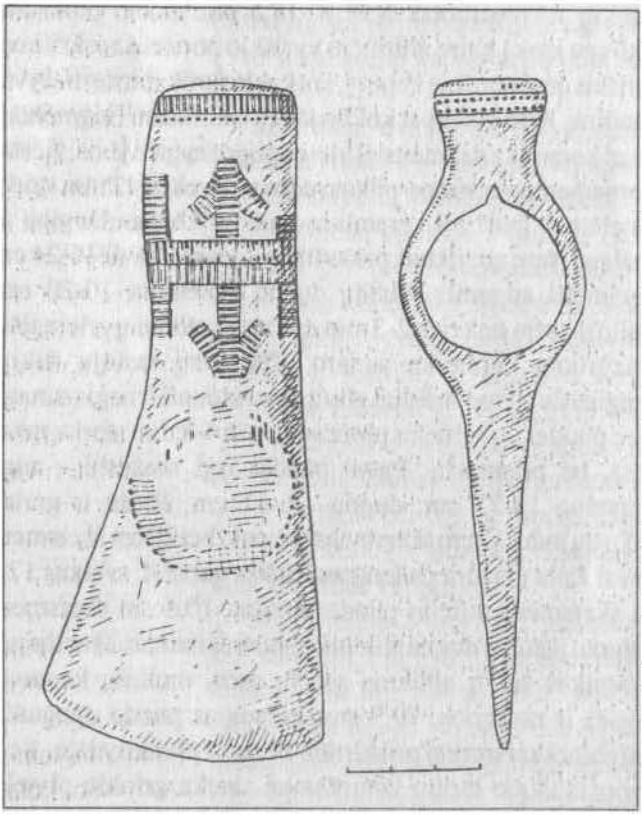
Ateityje Anykščių dvarvietę dėl didelio atstumo tarp čia

stovėjusių pastatų reikėtų tirti pasitelkiant aerožvalgybą bei taikant geofizinius tyrinėjimo metodus.

Raimondas Sprainaitis

ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI KLAIPĖDOS SENAMIESTYJE

Klaipėdos PRPI 1990-1991 m. tąsė tyrinėjimus sklype tarp Tomo, Vežėjų D.Vandens ir Pasiuntinių gatvių (žr. ATL 1986 ir 1987 m. V., 1988.P.151-152; ATL 1988 ir 1989 m. V., 1990.P.170-172). Ištirtas 243 m^2 plotas apėmė 2, 3, 4 sklypų dalis, esančias arčiau Tomo gatvės. Kultūrinio sluoksnio storis neviršijo 3 m. Jame aptikti 6 horizontai su XVI XIX a. užstatymo liekanomis.

geležinis ornamentuotas kirvis

XIX a. antrosios pusės pastatų pamatai iš stambių akmenų atidengti 0,5-1,0 m gylyje. Ji stovėjo prie Tomo